

Matildan hattu

Kevät tuli keikkuen ja aivan yllättäen jo toukokuun alussa. Ilma oli niin lämmin että Matildan saattoi viedä ulos useampana päivänä. Tämä tuotti hänelle sanoinkuvaamatonta iloa, sillä hän oli ehtinyt olla sisällä sairaalan osastolla yhtäjaksoisesti yli kahdeksan kuukautta.

Edellytys Matildan ulos viemiselle oli asianmukainen pukeutuminen. Löysin hänen tavaroistaan useita hattuja, joista valitsin kaksi. Jo pelkkä hatun näkeminen sai vanhuksessa aikaan reaktion, joka jäi mieleeni varmaankin loppuksi elämäni. Iloitsin tuosta hetkestä, koska se todisti minulle kaikesta siitä mistä olen menneiden kuukausien aikana kirjoittanut ja puhunut. Hattu on ollut Matildan päässä joka päivä tuosta hetkestä lähtien, sisälläkin.

En voi olla ihmettelemättä niitä ihmisiä, ammattilaisiakin, jotka ovat sitä mieltä, että vanhusten tulisi olla tyytyväisiä siihen, että heillä on ruoka, vaatteet ja katto päänsä päällä. Tähän kohtaan voimme huutaa äänekkäästi, niin että jokaisen korvat soivat: ”Hitto soikoon, älkää viitsikö olla niin typeriä! Nämä asiat ovat tarpeellisia ja elämään kuuluvia, mutta ne eivät riitä kenenkään ihmisarvoiseen elämään!”

Matildan hattu todistaa kaiken. Hatun pitäminen sisällä ei merkitse sekavuutta tai vanhuksen lapsellisuutta, vaan se on epätoivoinen takertuminen pieneen oljenkorteen, mitättömän tuntuiseen tekijään, joka kertoo Matildalle itselleen hänen persoonastaan ja elämään takertumisestaan. Se on sairaalassa hänen ainoa esineensä, joka yhdistää hänet siihen elämään, jota hän on elänyt yli yhdeksänkymmenen vuoden ajan!

Meidän persoonallisuutemme perustuu hyvin laajaan asiakirjoon, emmekä tässä yhteydessä ala laatia siitä seikkaperäistä selvitystä. Suurimmaksi osaksi se kuitenkin perustuu henkisiin tekijöihin, sisäiseen maailmaamme, kehityksemme ihmiseksi äidin kohdusta alkaen. Ihminen on uskomukseni mukaan enemmän henkinen kuin ruumiillinen olemus, olento. Meidän olemuksemme, todellinen minämme, on pääsääntöisesti näkymätön, silmin havaitsematon persoonamme, joka asuu aikanaan ruumiiksi, nykyään kehoksi, nimetyssä organismissa. Tämä ulkonainen kuori ei sinänsä muuta meidän persoonallisuuttamme, vaikka se suuresti vaikuttaakin elämänkaaremme laatuun ja tuottamaamme elämään. Sisäinen elämämme on se, mikä ratkaisee tämän ulkokuoren tuottamat ongelmat tai etuisuudet. Persoonamme ei välttämättä muutu vaikka kaikki jäsenemme poistettaisiin. Persoonaa ei siis ole tässä mielessä ruumiissamme, eikä se tule jonkin jäsenen mitalla vajavaiseksi – ensisijaisesti. Ruumiilliset vammat kuitenkin sekundäärisesti saattavat aiheuttaa suuriakin henkisiä ongelmia – ensisijaisesti maailmassamme vallitsevan nokkimisjärjestyksen johdosta.

Joillekin ihmisille käden tai jalan menettäminen, sokeus tai kuurous, merkitsee elämän muiden alueiden syvenemistä ja herkistymistä, niin että elämän rikkaus jossakin määrin paranee. Toisille ihmisille pienikin ruumiillinen epämuodostuma tai puute saattaa aiheuttaa ylipääsemättömiä henkisiä vaikeuksia ja komplekseja, niin että koko persoonallisuus muuttuu – ei itsensä henkisen olemuksen tähden, vaan toisista poik-

keamisen tähden. Ihminen on siis pohjattoman syvällisesti henkisen ja kehollisen yhdistelmä, mikä kaksisyhteisyys on kuin pieni maailmankaikkeus, jokaiselle meille selettämätön ja ymmärryksemme ylitse käyvä. Kun tähän vielä lisätään hengellinen elementti, sielu, puhumme jo ihmisen olemuksen kolmiyhteydestä, mikä tekee asiasta vieläkin vaikeaselkoisemman. Viisas ihminen ei siten yritäkään ymmärtää tätä kokonaisuutta pohjaan asti, vaan jättää tilaa luonnon järjestämälle moninaisuudelle ja rikkaudelle.

Miksi Matildan hattu näyttölee niin tärkeää roolia tässä tutkistelussamme? Koska se on osa hänen elämänsä, osa kokonaisuutta, sillä kaikki muu materiaallinen on poistettu hänen elämästään, hänestä riippumattomista tekijöistä johtuen. Se on tuon ikäiselle ihmiselle sekä kehollinen että henkinen tekijä, jota ilman hänen dementian hämmentämä mielensä kokee suuria vaikeuksia löytää yhtymäkohtia totuttuun elämään. Totuttu elämä on se meidän todellinen elämämme, konkreettinen todellisuutemme, josta olemme viimeiseen asti pitäneet kiinni. Se elämä, joka imee Matildaa puoleensa, ei ole todellinen elämä, vaan yhdistelmä yhteiskunnan välinpitämättömyyttä, elämän selvittämättömiä, traumaattisia tilanteita, mielen sekavuutta. Matilda taistelee tätä meidän sekavuudeksi ja dementiaksi kutsumaamme maailmaa ja olotilaa vastaan, kaikesta entisestä tutusta eristettynä, säästöohjelmien pakottamana.

Jokainen sydäntä omaava, ymmärtäväinen ihminen käsittää, ettei tämä ole Matildan paikka. Hän kuuluisi ympäristöön, missä hän saisi edes osan siitä kodinomaisesta tunnelmasta, mikä vallitsi hänen viimeisessä asunnossaan. Hattu, pelkkä hattu, muutti näin suuressa määrin hänen karua elämänsä sairaalan pitkäaikaisosastolla! Entä jos hänellä olisi sänkynsä vieressä oma tuttu, ikivanha lipastonsa, sen päällä joukko tuttuja kehyksissä olevia omaisten kuvia, seinällä suvulla aina ollut ryijy, yllä edes päällimmäisenä oma, tuttu, polvet peittävä mekko? Se ei totisesti maksaisi paljon, ei vaatisi mahdollomia tältä yhteiskunnalta! Mutta kaikki tämä merkitsisi sitä, ettei Matilda haluaisikaan tulla kipatuksi Kymijokeen, niin kuin hän viime vierailujen aikana on usein esittänyt! Kaupunki ei pääsisikään niin nopeasti hänestä eroon, kun hän sittenkin pitäisi kiinni elämänlangastaan, joskin hauraasta sellaisesta!

Lääkäriltä ei tule odottaakaan että hän näkisi kaiken sen, mitä itse näen. Ei hoitajiltakaan voi odottaa sellaista näissä nykyisissä olosuhteissa. Mutta uskallan väittää, että Matilda olisi aivan toisenlainen vanhuksille kuuluvassa hoitopaikassa. Hän ei tuo todellisia ajatuksiaan julki vieraille ihmisille, mutta tuntien hänet lapsuudestani asti väitän hänen sekavuutensa keskellä olevan suuren määrän todellisuuden tajua, mikä varmastikin tuottaa hänelle suurta hämmennystä ja tuskaakin. Miksi hän vielä on täällä, miksi hän ei pääse kotiin tai vaikkapa kippasuolle (ikivanha kaatopaikka Matildan kotipaikkakunnalla)?

Tietynlainen viha valtaa mieleni ajatelllessani tätä ajatusten sekamelskaa, joka taa-tusti pyörii hänen mielessään. Itselleni vastaavanlainen ajatusten oravanpyörä on tuttu hieman toisenlaiselta alueelta. Itse olen vuosikausien, kymmenienkin, ajan tuntenut kanssaihmisteni halveksintaa ja suoranaista henkistä murhaamista. Minulta haluttiin riistää sijani ihmisenä.

Matilda on järkyttävän prosessin keskellä, vanhuksena, jonka elämän tulisi täyttää kaikenlainen muu todellisuus. Jos vanhuudessa itse koen samaa, ihmettelen millä perusteilla uskallan itse vanhentua. Matildan kaupunki ei ole suunnitellut ja ajatellut hänelle tulevaisuutta, ihmisarvoista tulevaisuutta, koska tuosta kaupungista puuttuu kriittisimmän arvion mukaan kolme- neljäkymmentä hoitopaikkaa, jotta sairaala saataisiin asianmukaiseen käyttöön. Lisäksi tulevat jopa pari sataa vanhusta, jotka tarvitsevat aivan toisenlaista hoitoa kuin mitä juuri nyt saavat.

Ihminen, kehittyäkseen oikealla tavalla, voidakseen elää ihmisarvoista elämää, tarvitsee tunteen omasta sijastansa, paikastansa. Tuo paikka koskee niin kehoa kuin henkeäkin. Se ei ole sidottu johonkin yhteen paikkakuntaan tai määrättyyn tilaan. Se ikään kuin kulkee ihmisen mukana, ensisijaisesti henkisenä tilana, jonkinlaisena piirinä, minkä sisälle toisella henkilöllä ei ole asiaa, ei ainakaan kutsumatta. Itse koen tämän asian hyvin elävänä, koska olen matkustanut niin paljon, lähes puolet elämästäni. Tuo tila kulkee mukanani, kodin ulkopuolella hyvin pienenä, rajattuna, koska kohtaan kadulla ja julkisissa tiloissa lukemattomia ihmisiä, joilla on oma tilansa. En pidä siitä että joku tönäisee minua, poikkeuksena tietysti joku erittäin viehättävä nainen, jolla jo alitajuisesti on lupa loukata ilmatilaani. Jos joku miehenpuoli tulee liian lähelle, tuntee osa minua jo tulleensa loukatuksi. Sovittaessani liikkeessä vaatteita suljen verhon tai sovituskopin oven huolellisesti, samoin käymälän oven. Tuolloin seinät ohuudesta riippumatta rajaavat sen hetkisen tilani. Hotellihuoneessa avaruuteni on jo aivan toisenlainen, ja pienikin matkalaukku tuttuine tavaroineen tuo kodinomaista tunnetta aivan vieraassa maassa, kymmenenkin tuhannen kilometrin päässä. Oikeastaan juuri noin kaukana pienikin oma esine merkitsee jotakin sellaista, mitä kotimaassa ei edes pane merkille.

Matildan hattu! Olen suorastaan rakastunut siihen, ja tuo rakkaus kasvaa sitä mukaa kuin kirjoitan tätä kirjaani.

Tässä ei ole kysymys materian rakastamisesta. Esineet ovat katoavaisia ja vaihtuvaisia, mutta tietty määrä niistä, oikeassa suhteessa, on suoranainen elinehto ihmiselle. Suuri määrä tavaraa tuottaa jopa ahdistusta, mutta ympärillämme on paljon sellaista, mikä nimenomaan tukee persoonallisuuttamme, olemustamme juuri sellaisena kuin olemme. Askeettiko olisi jotakin ihailtavaa? Omalla tavallaan! Hänellä ei ole kai yhtään rakasta esinettä, ei edes mitään varastamisen arvoista. Mutta useimmiten ei hänessä itessäänkään ole mitään luokseen vetävää. Eli hän saa elää elämäänsä omassa rauhassaan, askeettisuudessaan, eristäytyneisyydessään. Useimmille meistä se ei ole ihmisarvoista elämää, eikä tarvitsekaan olla. Silti emme tuomitse sitä. Mutta se ei sovi meille, koska se on vierasta persoonallisuudellemme.

Oma paikka, oma tila, on elinehto jokaiselle normaalille ihmiselle. Sen puuttuminen, sen kadottaminen, sen ryöstäminen, loukkaaminen, merkitsee automaattisesti enemmän tai vähemmän suuria henkisiä ongelmia, riippuen ihmisestä, hänen persoonallisuutensa ja olemuksensa rakenteesta. Mikä vahvistaa ja juurruttaa toista, saattaa tuhota toisen aivan käsittämättömällä tavalla. Siksi meidän tulee olla varovaisia elämässämme, sanoissamme, eleissämme, sormella osoittamisessamme. Parasta on pitää kädensä vaikka taskussa, jos luonteemme on heikko tällä alueella.

Ihmisen oma tila ja paikka ovat siis aivan elinehto normaalille persoonallisuuden kehitykselle. Tarkoitamme ihmisyttä, joka vastaa luonnonmukaista tilaa. Olemme ikävä kyllä saapuneet aikakauteen, jossa ei oikeastaan mikään yleisesti ottaen ole normaalia, entisenlaista. Asiat sinänsä eivät ole muuttuneet, ainoastaan käsityksemme niistä ja asenteemme niitä kohtaan.

Oikeastaan koko Matildan olemus muuttui hänen hattunsa myötä. Noita hattuja on nyt jo neljä, melko samanmallisia kaikki. Yhä vielä hän haluaa istuvillaan ollessaan pitää yhtä niistä päässänsä.

Meille tutut ja rakkaat esineet eivät ole vain irrallisia kappaleita, vaan ne luovat tietynlaisen kokonaisuuden. Ne auttavat määrittelemään tuota niin elintärkeää tilaamme, olemustamme, persoonallisuuttamme. Joku saattaa pitää kirjoittamaamme haihateluna, mutta itse olemme maailmastamme tällaisen luoneet. Askeetti luo oman elämänsä ja persoonallisuutensa, mutta hänen henkinen saavutuksensa vastaa ikävä kyllä aika suuressa määrin hänen ulkonaisia tekijöitensä. Hänen tuttava- tai ystäväpiirinsä automaattisesti muodostuu hyvin rajoitetuksi ja kuivaksi.

Aivan kuten Matilda esitteli hattujaan osastollaan, muuta kun ei ole, aivan samoin järjestetään jopa kutsutilaisuuksia uuden kodin, auton tai veneen johdosta. Köyhempi kansa kutsuu vieraita yksinomaan jonkin uuden ostoksen innoittamana. Toiselle ihmiselle sillä ei saata olla suurtakaan merkitystä, mutta tässä mielessä esineet auttavat meitä ihmiskontaktien luomisessa. Lahjaksi saadut esineet luonnostaan muistuttavat meitä lahjan antajasta, joskus jopa syvään liikutukseen asti. Juuri tästä syystä olevaisuutemme tämän maan päällä perustuu niin monenlaisiin henkisiin ja materiaalsiin tekijöihin.

Sairaalassa pidemmän ajan maattuaan itse kukin saapuu kiitollisena kotiin, ja useampikin aivan automaattisesti menee jonkin päivittäisin käytössä olevan esineen luokse ja sivelee sitä kädellään tai kytkee päälle mielimusiikkinsa. Tämä on luonnollista aivan terveellekin ihmiselle, saati sitten sairauden tai murheen murtamalle ihmiselle. Ihmisen ei todellakaan tarvitse olla mammonaa rakastava, vaan normaaliin ihmiselämään on aina kuulunut tietty ja henkilökohtainen määrä ulkoisiakin tekijöitä, jotka vaikuttavat mielialaamme. Niin, mielialaamme! Tuntuu uskomattomalta kuinka totaalaisesti mielenterveyden ammattilaiset ovat kadottaneet kosketuksen tähän puoleen asiassa nimenomaan vanhusten kohdalla! Vai ovatko nämä ihmiset sittenkään todellisuudessa ammattilaisia, koska ei juuri kukaan ole todella äänekkäästi ärähtänyt tämän epäkohdan suhteen!

Emme halua puuttua kovin radikaaleihin epäkohtiin, mutta välillä on mieleen tullut joissakin eristyneissä maissa käytössä oleva rangaistusmuoto. Usein on kirjoitettu ja puhuttu medioissa maista, joissa toisinajattelevien mieli halutaan murtaa sulkemalla heidät erilaisiin sairaaloihin. Mieleltään terveet ihmiset joutuvat oleskelemaan sairaalavaatteissa ilman mitään henkilökohtaisia esineitä ja mahdollisesti suorittamaan tarpeensa makuusaleissa tai ovettomissa wc-kopeissa. Mielenterveyden ammattilaiset noissa maissa ovat siis todenneet tällaisen murtavan ihmismielen! Eikö sama tapah-tuisi muissakin maissa, vastaavissa olosuhteissa?

Mielensä sekavuudesta huolimatta Matilda todistettavasti kärsii tilanteestaan ja osoittaa sen monin eri tavoin. Terve ihminen samoissa olosuhteissa ajautuisi pakostakin sellaiseen tilaan, jossa hänen sisärakenteinen suojelumekanisminsa saisi hänet turvautumaan ns. torjuntatilaan, mikä pyrkii suodattamaan pois mahdollisimman paljon mielipahaa tuottavia tekijöitä. Kun ihminen joutuu tilanteeseen, jota hän ei omalla mielellään pysty hallitsemaan, astuu alitajunta mukaan kuvioihin ja aikaansaa tarpeeksi pitkän kehityksen jälkeen ns. täydellisen torjunnan. Ihminen kieltää itseltään kokemansa todellisuuden ja luo tilalle mielikuvitusmaailman. Tämä johtaa automaattisesti lääkintähenkilökunnan diagnoosiin, joka ei tuota kunniaa potilaalle!

Vakavimmissa onnettomuustilanteissa niin ammattilaiset kuin maallikotkin tiedostavat ilman erityisiä koulutustilaisuuksia, että pahasti vammautuneen toipumiselle on ensiarvoisen tärkeää, usein aivan primääristä, että tämä säilyttää tahdonvoimansa, elämän halunsa. Ilman sitä vammautuminen vie voiton automaattisesti. Jos ihmisen tahdonvoima ja elämänhalu tässä yhteydessä nähdään niin voimallisena ja selvänä, niin miten tämä ihmisen suuri viisaus ei sitten ollenkaan yllä muiden sairaiden ja ennen kaikkea vanhusten kohdalle?

Puhummeko jostakin puutteellisesta käsityksestä ja tietokatkoksesta, vai puhummeko nyt tietoisesta tietämättömyydestä ja ”dementoimisesta”, mitä sanaa saksalaiset käyttävät niin usein että itsekkin olen jo ihastunut siihen?

Ihmisen jatkuva paha mieli alkaa jossakin vaiheessa syövän tavoin nakertaa hänen terveyttään. Elämän halua vaimentavat olosuhteet saattavat ihmisen, niin nuoren kuin vanhankin, eräänlaiselle alasajolinjalle. Ihminen kokee kadottaneensa paikkansa, sijansa, tässä elämässä, eikä hän näe elämällään olevan mitään sellaista tarkoitusta, mikä saattaisi hänet suunnittelemaan seuraavia päiviä, saati sitten tulevaisuutta.

Jos joltakin paikkakunnalta todellakin puuttuu suuri määrä vanhustenhoitopaikkoja, kertoo jo se omalla raadollisella tavallaan vanhukselle, ettei hänen tulevaisuudellaan ole mitään merkitystä tälle yhteiskunnalle. Jos minut olisi kutsuttu syömään johonkin perheeseen, eikä pöydässä olisi lautasta ja juomalasia minua varten, tuntisin siltä seisomalta vastustamattoman halun mennä ulos ovesta. Jos olisimme sopineet jonnekin lähdestä, ja minua tulisi noutamaan viiden hengen auto, jossa jo istuu viisi henkilöä, tuntisin tulleetni petetyksi, tuntisin olevani ala-arvoinen olento näiden ihmisten silmissä. Asioita ei tarvitse kertoa sanoin, ei lakipykälän - kohtaamamme todellisuus kertoo meille niin yhteiskunnan kuin yksittäisten ihmisten asenteen meitä kohtaan!

Toisaalta Matildan hattu tuottaa minulle aivan riemua, mutta osaltaan tällainen esimerkki tuottaa myös sanoinkuvaamatonta, syvää murhetta. Se kertoo meille tragediasta, ihmisyypuden nurjasta puolesta, jolle aivan liian moni haluaa sulkea silmänsä! Ei toki koko elämänsä samalla paikkakunnalla eläneen ja työtä tehneen vanhuksen elämän viimeisten vuosien ainoa ilo voi olla vanha, hiukan nuhrainen hattu! Niin vain kuitenkin näyttää olevan tässä hyvinvointivaltiossa!

Matilda sentään saa nukkua oikeassa sairaalavuoteessa, oikeassa huoneessa. Maassamme on sairaaloita ja vanhainkoteja, joissa vanhuksset nukkuvat saunan eteisessä, saattohuoneessa tai jossakin tilassa, mikä tuo mieleen karjankasvatuksen. Olen

itse usein vierailnut mautiloilla, missä poikimisaikaan eläimiä sijoitetaan aivan hullunkuriinkin paikkoihin tilanpuutteen johdosta. Että tästä on otettu oppia sairaanhoitoon ja vanhusten sijoittamiseen, tuntuu suorastaan brutaalilta!

Kun on nyt aikansa kuunnellut ja lukenut vastuuta kantavien viranomaisten julkilausumia ja kommentteja, ei voi välttää tiettyyn suuntaan kulkeutuvia ajatuksia. Yleisesti ottaen kai kaikki olemme olleet siinä käsityksessä, että niin vanhusten- kuin sairaanhoitokin kuuluu julkisiin oikeuksiimme, ja kunkin alan vastuuta kantavien tehtävä on huolehtia oikeuden tapahtumisesta. Tämä merkitsee sitä, että kukin kansalainen saa sen, minkä laki hänelle säätää. Nyt kuitenkin näyttää siltä, että ainakin vanhainhoidossa puolustusasianajat ja syyttäjät ovat menneet käsittämättömällä tavalla sekaisin. Useamman paikkakunnan vanhusten hoidosta vastaavien henkilöiden näkeminen televisiossa tai kuuleminen eri medioissa on saanut pakostakin ajattelemaan, että asiat ovat nyt vanhuksille vihamielisten piirien ja henkilöiden käsissä!

Julkisuudessa esiintyneet, vallitsevaa tilannetta puolustelevat ammattilaiset (?) ovat kokonaisuutena lausuneet julki sellaisen määrän termistöä, mikä paljastaa, ettei näillä johtajilla ole minkäänlaista käsitystä ihmisen henkisestä puolesta. He ovat todellakin puhuneet kuin karjanhoidosta, joka jossakin määrin tuntuu olevan erilaisten direktiivien suojelussa enemmän kuin ihmisten hoito!

Pitäisikö näille päättäjille ja johtajille käydä näyttämässä Matildan hattua? En tiedä! Katsottaisiinko se loukkaukseksi ja meikäläinen passitettaisiin jonnekin suljetulle osastolle Pieksämäen lääkärin tavoin? Onneksi taitaa jo olla niin paljon ystäviä ja vaikutusvaltaisia samasta asiasta puhuvia, ettei sitä sentään uskalletaisi tehdä!

Matilda ei varmaankaan ole ainoa tietyn ihmisryhmän edustaja, joka tuntee tulensa hylätyksi. Saman tunteen vallassa on monta erilaista joukkoa, esim. kehitysvammaiset ja mielenterveyspotilaat. Tämä yhteiskunta järjestää viihdytystä ja ohjelmaa hienostolle ja varakkaille, rakentaa aina vain uusia ja komeampia halleja ja saleja, mutta sulkee ulkopuolelle kaikki vähempiosaiset. Humpuukia! Tämähän on vapaa maa ja jokainen saa mennä minne tahtoo! Myönnetään! Myönnetään! Ei lue minkään konserttitalin tai oopperatalon ovella kieltotekstiä, joka rajaisi sisään päästettävien joukkoa. Ei, siellä ei lue mitään tekstiä, kirjaimia, mutta kylläkin numeroita, jotka estävät tavallisen kansanosan sisäänpääsyn! Sama pätee niin moneen viihdytykseen, johon pääsyn estävät pääsylippuhinnaston huimaavat numerot!

Rooman hallitsijat järjestivät aikanaan kansalle leipää ja sirkushuvia, mutta leivänsyrjään pääsivät usein kiinni ainoastaan vikkeläjalkaisimmat ja etummaisissa riveissä paikan saaneet. Onhan meillä sirkushuvia yllin kyllin kaikkialla, missä televisio suoltaa kauniita ja rohkeita, mutta harvalla meistä on etuoikeus kuulua tuohon ”kauniiden” ihmiskastiin. Eikä tätäkään huvia suoda kaikille kurjimmille, koska sosiaalitoimisto ei maksa televisiolupia. Näin ovat televisiomaksut ja digisovittimet ylivoimainen asia monelle vanhukselle ja pitkäaikaissairaalle.

Nyt iltapäivällä Matilda oli etsimässä minua ja niitä kahta pikkupoikaa, joita en pysty vieläkään tunnistamaan mihinkään tuon vanhuksen elämänvaiheeseen. Iloissaan

edes minun tapaamisestani hän pyörätuolissaan tuli minua vastaan, toinen hattu päässä, toinen sylissänsä.

Huomenna minun on jälleen palattava kotiin, haikain mielin. Toisaalta nämä useamman päivän oleskelut Matildan paikkakunnalla alkavat henkisesti tuntua voimissani, vaikka ne opettavatkin yhä vielä uusia asioita minulle. Mikä merkitys on tällä vaivannäölläni? Olenko oikeassa uskoessani, että vierailuni pitävät häntä kiinni elämässä ja halussa jatkaa? Kuinka erilaista olisikaan hyvästellä hänet jossakin toislaissa paikassa, vanhuksille tarkoitettussa hoitokodissa!

Tänään Matilda useaan kertaan puhui pois heittämisestä ja läheiseen virtaan kumoamisesta. ”Mitä paha olen tehnyt, että tällaiseen on päädytty! Huomenna kyllä lähdän etsimään marjoja kalliolta, ja on yhdentekevää vaikka putoaisin sieltä!” En oikeastaan missään vaiheessa ole vielä ollut näin vihainen vallitsevaa tilannetta kohtaan! Kaiken kuvitellun ja epätodellisen keskellä hän tiedostaa niin paljon asioita että se tuntuu suorastaan pahalta. Olen kuitenkin päättänyt, etten kannanotoissani ja asenteissani tähän vanhusasiaan kiinnity keneenkään yksittäiseen Matildaan, vaan haluan säilyttää kokonaiskuvan.

Eräänä päivänä eräs hyvin surumielinen vanhus sanoi selväkielisesti sen, mitä hänen olemuksestaan ja sekavista puheistaan olin jo kuukausien ajan päättellyt. Hän valitti ympärillään kuuluvista rykäisyyistä ja köhinöistä, ja totesi ettei kotona sellaista tarvitsisi kuunnella. ”Minulla on niin paha olo!”, hoki hän yhtenä. En ole selvillä hänen taustastaan ja sairauksistaan, mutta ilman mitään suurempia opintoja voidaan päätellä, että hän on yksi Matildoistamme, joka toisenlaisissa olosuhteissa olisi täysin erilainen!

Noina muutamana päivänä ulkoiluttaessani Matilda huomasi sen valtavan muutoksen, mikä hänen olemuksessaan tapahtui hänen nähdessään tuttuja maisemia. Sairaalassa hän ei oikein ollut selvillä edes kaupungista, missä oli, vaan puhui koko ajan kotikaupunkiinsa menemisestä. Nyt hautausmaalla ja vesistöjen äärellä hän ei ollut enää se hukassa oleva Matilda, vaan hän muisti paikat ja niihin liittyviä tapahtumia. Ei siis ole missään suhteessa samantekevää, millaiset olosuhteet vanhuksiamme ympäröivät! Tunnen olevani vanhukselleni velkaa sen, että vierailen hänen luonaan mahdollisimman paljon, sillä hänen omaisensa todella harvoin ovat tulleet sairaalaan samanaikaisesti kanssani. He todennäköisesti vierailevat hyvin sattumanvaraisesti, koska varmaankaan eivät käsitä näiden vierailujen merkitystä.

Aivan liian monilla omaisilla on väärä käsitys vanhusten mielenelämästä. Vanhukset saattavat olla hyvinkin dementoituneita, mutta usein me tulkitsemme heidän tilansa väärin, ainakin siinä suhteessa mitä tulee läheisiin ihmisiin. Olen pannut tämän asian merkille Matildassa jo vuosia sitten. Dementia ei useinkaan muuta koko ihmisen persoonallisuutta, vaan tietyt piirteet säilyvät loppuun asti, vaikka niitä ei ehkä huomaa muu kuin lähiomainen. Dementiaan huolimatta Matilda selvästi koko ajan testaa minua ja asennettani tietynlaisilla kysymyksillä ja toteamuksilla. Hän saattaa yllättää piilottamalla hattuni tai puhumalla jostakin aivan odottamattomasta, mikä todistaa järjen toimivan ajoittain hyvinkin ajankohtaisesti.

Jokainen vanhus, lukuun ottamatta aivan tietynlaisia sairauksia, kaipaa kohtamista läheistensä ihmisten kanssa. Mutta meidän tulisi käsittää, että usein he ovat aivan Itävallan vanhan keisarin kaltaisia, joka Sissi-elokuviissa esiintyy todella huonokuuloisena, mutta sitten kuitenkin paljastaa nuorelle keisarinnalle salaisuutensa: hän ei todellisuudessa olekaan huonokuuloinen, vaan haluaa säästää itsensä monilta kiusallisilta selvittelyiltä. Matilda aivan yllättävällä tavalla kuulee hiljaisiakin sanoja juuri silloin, kun niitä ei ole tarkoitettu hänen korvilleen. Myöskin on huomionarvoista se, ettei hän sano läheskään kaikkea mitä ajattelee. Hän ei useinkaan tuo julki harrasta toivomustaan, että häntä käytäisiin enemmän katsomassa. Päinvastoin hän saattaa harmitella itsestään koituvaa vaivaa ja toteaa kyllä pysyvänsä tallessa vaikka häntä ei käytäisikään katsomassa. Tässä kohden monet lapset ja lapsenlapset tekevät suuren virheen ajattelemalla, että tässä tuo vanhus nyt sanoi totuuden eikä heidän kannata niin usein käydä katsomassa, kun mummo tai vaari lisäksi kai unohtaa nämä vierailut.

Sanomattakin on selvää, että tässä kirjoitetaan hyvin surullista historiaa kansamme keskellä. Monet vanhukset suorastaan kuihtuvat pois yksinäisyydessään!

En voi olla ajattelematta niitä hetkiä, kun aivan yllättäen olen vieraillut joidenkin vanhojen ihmisten luona. Palkkioksi vaivannäöstäni riittää jo se hetkellinen, suorastaan vanhuksen olemuksen kirkastava hymy, joka tulee hänen kasvoilleen hänen nähdessään minun astuvan ovesta sisään.

Ihmiselle ei todellakaan riitä ruoka ja vaatteet ja katto pään päälle. Ihminen tarvitsee sitä turvallisuuden tunnetta, minkä hänelle suo oma tila, paikka, usko tarpeellisuuteensa ja osallisuuteensa johonkin ihmisryhmään. Tarve kuulua jollekin tai johonkin on todella tärkeä tekijä persoonallisuuden säilymiselle. Aivan yhtä tärkeää kuin on tuntea tulevaisuuden rakastetuksi, yhtä tärkeää on saada rakastaa. Vanhukselle kaikki nämä asiat ovat tärkeitä, vaikkakin juuri iäkkäälle ihmiselle olennaisella tavalla. Vanhukselle läheisistä ihmisistä välittäminen on yksi tärkeimmistä tekijöistä, mikä antaa mielekkyyttä elämän jatkumiselle. Vanhus haluaa olla tarpeellinen, juuri siten kuin Matildakin kyselee mitä hän voisi tehdä hyväkseni. Voisiko hän kutoa minulle villasukkia, mihin aikaan tulen huomenna, keittääkö hän minulle aamupuuron? Lähes joka kerta sairaalan ruokailun aikaan hän huolestuneena kyselee missä minun ruoka-annokseni on. Hän on sekava, mutta hän aivan konkreettisesti ja todellisesti välittää, rakastaa minua vieläkin, huolehtii minusta. Hänen itkunsa, kipunsa, tuskansa on aivan yhtä todellista kuin minunkin, vieläkin koskettavampaa, koska hän on vanha ihminen, hauras, herkkä, kokenut niin monia pettymyksiä elämänsä aikana. Nyt hän ansaitsisi jotakin parempaa.

Matildan elämä on ollut täynnä työtä ja huolenpitoa äidistänsä, sisarestansa, lapsistansa. Sairauksien vaikutuksesta sitten myöhemmin hänen voimansa olivat rajalliset. Siitä huolimatta hän pyrki pitämään huolta pojastaan ja tämän perheestä, saaden todella vähän kiitosta kaikesta vaivannäöstänsä. Tuona aikana hän varmaankin itki todella usein, suri näkemänsä ja kokemaansa ristiriitaisuutta hänelle tärkeimpien ihmisten elämässä. Hän yritti työstää näitä asioita mielessään, usein onnistumatta löytämään oikeita ajatuksia, ratkaisuja. Hän itki herätessään öisin ja risti kätensä hiljaiseen rukoukseen.

Ihminen on siitä erikoinen olento, että hän tavalla tai toisella joutuu selvittämään kohtaamansa asiat, jos mieli säilyttää henkisen tasapainon. Osa tästä selvityksestä tapahtuu unissa ja alitajunnassa. Ne asiat, jotka ihmisen pitkän taipaleen aikana ovat jääneet selvittämättä, ovat yksi tekijä mitkä sitten vanhuudessa saavat meidät syyttämään vanhuksiamme kalkkiksi ja dementoituneiksi. Me ihmettelemme vanhusten toistuvia valituksia huonosta olost ja murheellisuudesta. Me ihmettelemme vanhuksen itkua, jolle ei näytä olevan mitään syytä. Me ihmettelemme muistoja, joista meillä ei ole mitään tietoa. Ihmettelymme on omaa ymmärtämättömyyttämme, sillä nyt kehollisten voimien hiipuessa, mielen herkistyessä ja valmistautuessa väistämättömään, alkaa vanhuksen sisin työstää niitä elämän tragedioita ja traumoja, joita ei ole läpikäyty aikaisemmin.

Aivan kuten pieni lapsi kehittyäkseen tarvitsee mielikuvitusta ja haaveita, oikeassa mittasuhteessa (liiallinen määrä johtaa mielen sairauksiin), aivan samalla tavalla vanhus nyt läpikäy elämänsä ikään kuin tasapainottaakseen sielunelämänsä ja selvittääkseen persoonallisuuttaan uhanneet tekijät. Usein tämä kaikki tapahtuu meidän näkökulmastamme katsoen ristiriitaisissa olosuhteissa, jos emme tunne vanhuksen sielunelämää. Se ei paljonkaan poikkea nuoremman ihmisen sielunelämästä, siihen vain liittyy niin valtava määrä luovuttamista, heikkenemistä, ruumiillista ja henkistä tuskaa ja ahdistusta, riippuen itse kunkin henkisestä rakenteesta.

Järkyttävintä nykyisessä tilanteessa on siis se, että juuri tässä ihmiselämän herkimässä ja muutenkin menetystä täynnä olevassa vaiheessa me hylkäämme vanhuksemme yksinäisyyteen ja turvattomuuden tunteeseen. Me rikomme niin inhimillisiä kuin jumalallisiakin lakeja vastaan, ja kannamme kaikesta seuraukset. Jumalan Sana ei turhaan kehota kunnioittamaan isää ja äitiä, vanhusta yleensä. Itse asiassa hylkäämällä vanhuksen me hylkäämme itsemme.

Meidän ei tarvitse tulla vanhaksi tullaksemme avuttomaksi. Sairaaloissa eri puolella maatamme on itseäni paljon nuorempia koulutovereita ja tuttuja todella huonossa tilassa. Hautausmaalla on monia itseäni paljon nuorempia ihmisiä. Jo kouluaikana menetin läheisiä kavereita kuolemalle. Kuolemasta puhuminen ei ole mikään usko-vaisten yksinoikeus ja pelottelukeino. Minua itse asiassa hävettää moni asia, johon itsekini olen aikanaan ollut osallinen. Tänään en yhtään ihmettele monien ihmisten negatiivista asennetta hengellisiä asioita kohtaan. En yhtään ihmettele tyhjiä seurakuntasaleja, mutta ihmettelen suuresti sitä, ettei juuri millään hengellisellä yhteisöllä ole rohkeutta tunnustaa tehneensä niin yksilö- kuin yhteisötasollakin monia suuriakin virheitä. Syytetään vain pahaa aikaa ja ihmisten välinpitämättömyyttä. Todellinen usko on elämän virta, joka virtaa olosuhteista riippumatta. Sen tehtävä on virrata toisten ihmisten auttamiseksi, palvelemiseksi. Narsistinen ajattelu on kuin kalkkia ja mutaa, joka tukkii kaikki elävän veden virrat. Missä ei ole palvelemisalttiutta, siellä ei tarvita virtaakaan. Jumalallinen viisaus on sulkenut nämä virrat monen kohdalla tarpeettomina, koska niiden merkitys on unohdettu, tai niitä on pyritty käyttämään väärin.

Ihminen tavattavissa ry
PL 15
11101 RIIHIMÄKI
www.ihminentavattavissa.net
markkuvuori@netti.fi

2006

Tätä kirjoitusta saa levittää sähköpostissa, mutta kirjoittaja varaa itselleen kaikki oikeudet laajempaan julkaisemiseen. Edellä olevia yhteystietoja ei saa poistaa.